

УДК: 339.923:061.1ЕУ

Biblid 1451-3188, 22 (2023)

Год XXII, бр. 81-82, стр. 61–79

Изворни научни рад

Рад примљен 26. 1. 2023. године

Рад одобрен 20. 2. 2023. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2023.22.81_82.4

ПЕРСПЕКТИВЕ ПРИВРЕДЕ ЕУ У ОКОЛНОСТИМА ПРЕКИДА ЕКОНОМСКИХ ВЕЗА СА РУСИЈОМ И ПОЧЕТКОМ РАЗДВАЈАЊА ЗАПАДА И КИНЕ

Горан НИКОЛИЋ
Петар С. ТИУРЧИЋ*

Анстракт: У раду се анализирају положај Европске уније (ЕУ) и перспективе њене привреде и еврозоне током 2023. године и средњорочно. Основни циљ рада јесте да испита на који начин прекид економских веза са Руском Федерацијом и почетак политичког и економског раздвајања (*decoupling*) између Сједињених Америчких Држава (САД) и Кине утиче на економије земаља чланица ЕУ, односно еврозоне. На основу тренутних показатеља и разних релевантних пројекција не може се искључити улазак земаља ЕУ и еврозоне у економску рецесију. Ситуацију додатно отежава и нестабилност евра у односу на долар, што је последица смањеног поверења инвеститора према европској монети у контексту нерешене енергетске ситуације, конфликта у Украјини и поремећаја ланаца снабдевања. Поменути проблеми одражавају се на опадање конкурентности европске привреде у односу на кинеску и америчку привреду. Овакав тренд, по свој прилици, наставиће се и у наредном периоду, а европска привреда настојаће да сопственим економским моделима пронађе адекватна решења за излазак из рецесије.

Кључне речи: Еврозона, ЕУ, конкурентност, БДП, економско раздвајање, Кина, САД.

* Институт за европске студија, Београд. Е-mail: goranvnikolic@gmail.com;
petar.pero.curcic@gmail.com

1) УВОД

Налазећи се у изузетно сложеном геополитичком тренутку, ЕУ већ неколико година покушава да пронађе своје место у међународним односима. Интензивне промене у светској политици са успоном Кине и конфронтацијом Русије са Украјином, коју су подржале земље НАТО савеза, учинио је положај ЕУ земаља веома специфичним и у много чему зависним од партнерства са САД. Упркос чињеници да поседује јединствено тржиште од преко 450 милиона људи и са великом куповном моћи, земље ЕУ нису могле да пронађу трајна заједничка решења у области безбедности, фискалних подстицаја и регулације технолошког напретка. Таква ситуација довела је ЕУ до положаја богате периферије у иновацијском погледу, који се последично одражава и на привредни раст, али и на свеукупну пројекцију моћи. Поједине иницијативе у мултилатералној сарадњи (посебно споразум ОЕЦД-а о минималним порезима, климатски пакт из Глазгова и активности *Sovax* програма), могу бити охрабрујући индикатори у смеру даљег јачања могућности ЕУ на међународној сцени. Иницијативе немачког канцелара Олафа Шолца (*Olaf Scholz*) за чвршћом унијом показују јасне намере европског политичког врха да покуша да еманципује јединствену политику и оснажи сопствени положај у односу на остале актере. Међутим, све намере ЕУ да подигне сопствени имиџ и унапреди углед који је поремећен након избијања рата у Украјини у великој мери зависиће од њене могућности да одржи своју привреду конкурентном. Имајући у виду важност економске компоненте, циљ предметне анализе јесте да испита какви су главни трендови економског развоја ЕУ, односно еврозоне, у контексту рата у Украјини, изолације Русије и могућег политичког и економског раздвајања САД и Кине, што је недавно изазвало и посебну забринутост генералног секретара УН Антонија Гутереша (*António Manuel de Oliveira Guterres*) на Светском економском форуму у Давосу.¹

2) ПРОЈЕКЦИЈЕ РАСТА ПРИВРЕДЕ ЕУ

Осврћући се на могућности ЕУ, комесар за економију Паоло Ђентилони (*Paolo Gentiloni*), 16. јануара 2023. године истакао је да Европа има шансу да

¹ António Guterres, "Davos 2023: Special Address by António Guterres, Secretary-General of the United Nations", Интернет: <https://www.weforum.org/agenda/2023/01/davos-2023-special-address-by-antonio-guterres-secretary-general-of-the-united-nations/>, 18.1.2023; Горан Николић, „Визија о Европској унији као геоекономском и геополитичком актеру”, *Европско законодавство* 2022, бр. 77–78, стр. 13–31; Слободан Зечевић, „Обнављање европске безбедности и враћање дипломатије на светску сцену”, *Европско законодавство* 2022, бр. 79, стр. 13–21; Петар С. Ђурчић, „Немачка у мултиполарном свету и стратешке опције Србије”, *Војно дело*, 2022, број 4, стр. 1–14.

превазиђе дубоку и дуготрајну рецесију, пре свега обарањем инфлације, смањивањем цена и диверзификовањем извора енергената.² Супротно од тог оптимизма, *Economist Intelligence Unit* изнео је мишљење да ће и у 2023. години ситуација око енергената бити подједнако изазовна као и у 2022. То се посебно односи на проблеме око гасног снабдевања и, што је још важније, залиха чије би се резерве могле испразнити у пролеће 2023. године. Према тим пројекцијама, европска индустрија (посебно металургија и хемијска) налази се у веома тешкој ситуацији, јер јој повећање цена енергената редукује ниво компетитивности у односу на друге велике глобалне економије. Проблем почива у томе што су, на изванредан начин, стимулирани привредни чиниоци који се баве увозом готових производа и робе насупрот оних који се баве производњом и који се суочавају са увећаним ценама сировина. Сектор услуга требало би да буде у повољнијој ситуацији у односу на производни, што ће посебно погодовати јужноевропским земљама традиционално усмереним ка овој грани привреде.³ Светска банка прогнозира да ће 2023. година бити година стагнације за еврозону, али да би у 2024. години могао да уследи раст од 1,6%.⁴ Европска централна банка (ЕЦБ) изнела је мишљење да ће укупан раст БДП-а земаља еврозоне бити 0,5% у 2023, 1,8% и 1,9% у 2024. и 2025. години. Такође, инфлација би требало да опадне са 8,4% у 2022. години на 6,3%, односно 3,4%, и 2,3% у периоду 2023–2025.⁵ Знатно песимистичнији је *Financial Times*, који је у традиционалној анкети економиста предвидео не само опадање цена некретнина за 4,7% већ и да ће економија ЕУ пасти за 0,01% у 2023. години (супротно од предвиђеног раста који је Европска комисија проценила на 0,3%). Овакав процес требало би да прати и раст цена од 6% у 2023. и 2,7% у

² James Regan, "Europe Has Chance to Avoid Deep Recession, EU's Gentiloni Says". Интернет: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-01-16/europe-has-chance-to-avoid-deep-recession-eu-s-gentiloni-says?srnd=premium-europe#xj4y7vzkg>, 16.1.2023; О политици Европске комисије на тржишту природног гаса, видети: Страхиња Обреновић, „(Ре)позиционирање европске комисије на тржишту природног гаса: од носиоца либерализације енергетског тржишта до „европског регулатора““, *Европско законодавство*, 2021, бр. 75, стр. 127–144.

³ "Europe outlook 2023 – The threats to Europe's industrial competitiveness", *Economist Intelligence Unit*, Интернет: <https://bluesyemre.files.wordpress.com/2022/12/europe-outlook-2023-the-threats-to-europes-industrial-competitiveness-1.pdf>, 13.1. 2023.

⁴ "World Bank, Global Outlook", Интернет: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/38030/GEP-January-2023-Chapter-1.pdf>, 13.1.2023.

⁵ "3 Prices and costs", *European Central Bank*, Интернет: https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202212_eurosystemstaff~6c1855c75b.en.html#toc7, 29.12.2022.

2024, као и раст незапослености са 6,5 на 7,1 процента.⁶ Председница ЕЦБ-а, Кристин Лагард (*Christine Lagarde*), изнела је процену своје институције о нултом расту, тј. стагнацији у 2023. години.⁷ Ипак, пројекције с почетка 2023. године изгледају нешто оптимистичније. Наде аналитичара додатно су подстакнуте нижим ценама енергената, великој подршци држава и нешто ранијем отварању кинеске економије од очекиваног, што ће утицати на велики пораст потражње на глобалном нивоу. Опоравак аутомобилске индустрије и успех у складиштењу гаса од других снабдевача и кориговане пројектоване цене природног гаса (уместо некадашњих 155€ за мегават сат на 76€), умањили су страховања од рецесије. Посебно охрабрен изменама планираних цена природног гаса, *JP Morgan* је предвидео да ће БДП еврозоне порасти за 0,5%. Међутим, Силвија Ардања (*Silvia Ardagna*), из *Barclays Bank*, и Ендрју Кенингем, шеф европског сектора *Capital Economics*, сматрају да ће земље еврозоне, у најгорем случају, да се суоче са изазовима благе рецесије који ће бити праћени периодима слабог опоравка.⁸ Уколико се ствари посматрају глобално, БДП би ове године по пројекцији Светске банке требало да расте 1,7% што је, заједно са 2008. и 2020. годином, најнижа стопа раста у претходне три деценије. Чини се да постоји нагли пад оптимизма у главним светским финансијским институцијама, будући да је у јуну 2022. године Светска банка прогнозирала раст од 3%, али је на крају била принуђена да у негативном смеру ревидира своје процене за 2023. годину, не искључујући могућност уласка у нову рецесију, која би уследила само неколико година након велике пандемијске рецесије.⁹ Тренд успоравања изузетно високе инфлације у еврозони пратиће раст цена, који ће и у 2023. години бити снажан, знатно изнад циља Европске централне банке (испод али близу 2%). Предвиђања говоре да све до 2025. године инфлација у земљама ЕУ и еврозоне неће бити испод 2%.¹⁰ Званичне пројекције ЕЦБ-а указују да би

⁶ Martin Arnold, Alexander Vladkov, "Energy crunch will trigger eurozone contraction in 2023, economists warn", Интернет: <https://www.ft.com/content/df5e9ebb-51e3-4c20-9c61-3192f76afb9>, 14.1.2023.

⁷ "Overview", European Central Bank, Интернет: www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202209_ecbstaff~3eafaee1a.en.html, 8.9.2022.

⁸ Valentina Romei, "Eurozone set to avoid recession this year as economists' gloom lifts", Интернет: <https://www.ft.com/content/47082456-0538-4490-855a-bc4589b6b30d>, 22.1.2023.

⁹ Душко Димитријевић, „Примена правног оквира Европске уније за проверу страних директних инвестиција у време пандемије КОВИД-19”, *Европско законодавство*, 2021, бр. 75, стр. 5–19.

¹⁰ "Flash estimate – December 2022 Euro area annual inflation down to 9.2%", Eurostat, Интернет: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15725146/2-0601-2023-AP-EN.pdf/885ac2bb-b676-0f0d-b8b1-dc78f2b34735>, 7.1.2023.

просечна инфлација требало да буде 6,4% у 2023. и 3,4% у 2024. години.¹¹ Захваљујући паду цена енергената у другој половини 2022. године дошло је до пада међугодишње инфлације. Наиме, *Eurostat* је указао да је инфлација у еврозони у децембру износила 9,2% што је у поређењу са новембарских 10,1% знатна промена.¹² Сличан тренд одвија се и у Немачкој, где је дошло до пада инфлације са 10 на 8,6% у последња два месеца 2022. године.¹³ Према истраживањима минхенског IFO Института дошло је и до опадања броја компанија које планирају повећање цена. Успоравање малопродажних и раст произвођачких цена указују на могући тренд стабилизације.¹⁴ Процес повећања каматних стопа требало би да се настави и у 2023. години. Кристин Лагард је на форуму у Давосу истакла да ће ЕЦБ повећати базну камату за по 0,5% у фебруару и марту, те да би уместо тренутних 2% она требало да порасте на 3% и да се на том нивоу задржи током 2023. године. Такође, ЕЦБ и народне банке земаља чланица еврозоне планирају да смањују портфељ купљених обвезница за по 15 милијарди евра од марта до јуна 2023. године, што ће бити важан чинилац у даљем опадању међугодишње инфлације.¹⁵ ЕУ ће се суочити и са општом стагнирајућом деценијом у погледу робног извоза и увоза који ће спорије расти у односу на светску економију. Нека врста поделе на исток и запад у оквиру ЕУ додатно ће отежавати међусобне интеракције и успоравати раст трговине еврозоне. Ово је повезано и са очекиваним успоравањем глобалног раста робне размене, а који Светска банка предвиђа да износи тек 2,3% просечно годишње до 2031. године.¹⁶ У 2023. години повећање светске робне размене износиће тек 1,6%.¹⁷

¹¹ “Economic, financial and monetary developments”, European Central Bank, Интернет: <https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/html/eb202208.en.html>, 26.1.2023.

¹² “Inflation in the euro area”, Eurostat, Интернет: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Inflation_in_the_euro_area, 18.1.2023.

¹³ Silvia Amaro, “Euro zone inflation rate slides to 9.2% as energy price surge cools”, Интернет: <https://www.cnbc.com/2023/01/06/inflation-euro-zone-december-2022-drops-as-energy-costs-ease.html>, 6.1.2023.

¹⁴ Valentina Romei, “German producer price inflation eases to lowest since”, Интернет: <https://www.ft.com/content/c0c11cd6-62d3-4d44-881a-e4884abecf41>, 20.1.2023.

¹⁵ Sabine Mauderer, “Eurozone can beat inflation while keeping markets stable”, Интернет: <https://www.ft.com/content/9249f729-f3d2-4391-a286-bca85f455576>, 22.1.2023.

¹⁶ Brendan Murray, “Global Trade Faces a Stagnant Decade With Higher Inflation”, Интернет: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-01-17/global-trade-faces-a-stagnant-decade-lagging-the-world-economy?srnd=premium-europe#xj4y7vzkg>, 17.1.2023.

¹⁷ “Global Outlook”, World Bank, Интернет: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/38030/GEP-January-2023-Chapter-1.pdf>, 13.1.2023.

3) ПАД ЕВРА КАО ПОКАЗАТЕЉ СЛАБЉЕЊА ЕВРОЗОНЕ?

Слабљење евра, пре свега према долару, отвара многа питања, првенствено у погледу могућности еврозоне да у тренутним околностима превазиђе дугорочне изазове. Такође, криза евра опет покреће академско питање структурних проблема еврозоне. Нема сумње да на овакво стање утиче и немогућност Брисела да покрене нови талас реформи, поред осталог да покуша да успостави енергетски баланс како би оснажио конкурентност своје економије. Ипак, чини се да пакети санкција према Русији и немогућност набављања сировина по повољним ценама могу дугорочно да ослабе глобалну конкурентност европске привреде. Снажење најзначајније светске монете – долара, током 2022. године, додатно је појачано страховима да би се негативни трендови у Европи могли наставити.¹⁸ Тренд слабљења евра у односу на долар могао би да се продужи, па су *Nomura International* и Дојче банка изнели предикције да би слабљење могло да доведе курс испод психолошког паритета (1:1), те да би долар могао бити нешто јачи од евра (0,95 и 0,97 долара за еврo).¹⁹ За креаторе политике у Бриселу (а посебно ЕЦБ), охрабрујуће делује процена о јачању евра према америчкој и другим валутама (евро се плаћа 1,09 долара крајем јануара 2023).²⁰ Најновије пројекције оптимистичније су у погледу тенденција европске монете, те се предвиђа да ће током 2023. године она додатно апресирати.²¹ Пад конкурентности ЕУ, те поремећени ланци снабдевања, довели су спољнотрговински биланс ЕУ у негативан салдо. У односу на период јануар–новембар 2021. године, у првих 11 месеци 2022. робни извоз еврозоне повећан је 18,9%. Истовремено увоз је порастао чак 40,5%, што је последица снажно нарасталих трошкова увоза енергената. Као резултат тога, еврозона је забележила дефицит од 305 милијарди евра, што је драматичан поремећај у односу на суфицит од 125 милијарди евра у периоду јануар–новембар 2021.²² Индикативно је да је први пут након тридесет година дошло до негативног трговинског биланса Немачке као економски најразвијеније

¹⁸ Julia-Ambra Verlaine, “Strong Dollar Extends Gains With No End to Rally in Sight”, Интернет: [wsj.com/articles/strong-dollar-extends-gains-with-no-end-to-rally-in-sight-11658066581?mod=hp_lead_pos7](https://www.wsj.com/articles/strong-dollar-extends-gains-with-no-end-to-rally-in-sight-11658066581?mod=hp_lead_pos7), 17.7.2022.

¹⁹ Ashutosh Pandey, “How low could euro go below \$1?”, Интернет: <https://www.dw.com/en/what-a-sinking-euro-means-for-consumers-in-europe-and-us/a-62437126>, 7.12.2022.

²⁰ “EURUSD: CUR EUR–USD X-RATE”, Bloomberg, Интернет: <https://www.bloomberg.com/quote/EURUSD:CUR>, 25.1.2023.

²¹ “Euro to Dollar Forecast: 1.0984 in Three Month”, Pound Sterling Live, Интернет: <https://www.poundsterlinglive.com/euro-to-dollar-forecast>, 25.1.2023.

²² “Euro area international trade in goods deficit €11.7 bn €20.7 bn deficit for EU”, Eurostat, Интернет: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15725176/6-13012_023-BP-EN.pdf/791403ce-4f44-5c50-dcd8-60c4f697795e, 13.1.2023.

земље ЕУ.²³ Иначе, слабљење евра према долару посебно је проблематичан по земље ЕУ због тога што се око 50% увезене робе фактурише у доларима, а мање од 40% у еврима.²⁴ Раст каматних стопа прети да поремети већ слаб раст еврозоне, што изгледа неизбежно будући да је то главно оружје ЕЦБ-а у намери да заустави инфлацију и инфлаторна очекивања.²⁵ Поред очекиваног даљег повећања базне камате ЕЦБ-а, политика ове институције, са седиштем у Франкфурту, извесно ће ићи у смеру продужавања монетарних олакшица на што дужи период, а готово сигурно до 2024. Питање обвезница представља посебан проблем за европске финансијске институције због најзадуженијих чланица еврозоне.²⁶

4) ЕУ И ИЗОЛАЦИЈА РУСИЈЕ

Према прорачунима ММФ-а, рат у Украјини и санкције према Руској Федерацији утицаће на успоравање светског привредног раста, доведиће до повећања инфлације и биће катализатор бројних немира посебно у земљама Трећег света.²⁷ Рат има ефекте не само у сектору енергетике већ и у области пољопривреде, где су Русија и Украјина били традиционални и највећи снабдевачи европских (као и централно-азијских и кавкаских) земаља кукурузом и пшеницом.²⁸ Фрагментација, политичка и економска, прети да изазове и формирање нових блокова у свету реметећи на тај начин и стабилност и ефикасност поретка који је настао након 1945. године.²⁹ ЕУ се

²³ “The Incredible Falling Euro Nears Dollar Parity”, The Editorial Board, Интернет: <https://www.wsj.com/articles/the-incredible-falling-euro-dollar-parity-european-central-bank-11657651084>, 12.7.2022.

²⁴ Thomas O Falk, “What prompted euro’s loss of value and what’s its impact?”, Интернет: <https://www.aljazeera.com/news/2022/7/13/what-prompted-euro-parity-with-us-dollar-and-whats-its-impact>, 13.7.2022.

²⁵ Maria Vasileiou, “Interview with Luis de Guindos, Vice-President of the ECB, conducted by Maria Vasileiou”, Интернет: <https://www.ecb.europa.eu/press/inter/date/2022/html/ecb.in220616~a25cc9df1e.en.html>, 16.6.2022.

²⁶ Geoffrey Smith, “Italian Bonds Open a Touch Higher as President Rejects Draghi’s Resignation”, Интернет: <https://www.investing.com/news/economy/italian-bonds-open-a-touch-higher-as-president-rejects-draghis-resignation-2847585>, 15.7.2022.

²⁷ “War slows recovery”, International Monetary Fund, Интернет: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/04/19/world-economic-outlook-april-2022>, 1.5.2022.

²⁸ “Euro area annual inflation up to 7.5%”, Eurostat, Интернет: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/14442438/2-01042022-AP-EN.pdf/ba153bc6-c1aa-f6e5-785b-21c83f5319e5>, 1.4.2022.

²⁹ Andrea Shalal, “IMF cuts global growth forecast due to seismic waves from Russia’s war in Ukraine”, Интернет: <https://www.reuters.com/business/finance/imf-cuts-global-growth-forecast-due-seismic-waves-russias-war-ukraine-2022-04-19/>, 19.4.2022.

налази у незавидној ситуацији имајући у виду чињеницу да су трошкови енергије за предузећа и домаћинства драматично порасли услед пада увоза из Русије. Тако, увоз гаса је са 2/5 целокупних испорука опао на 9%. То се нарочито види у Немачкој где је савезна влада морала да смањи или, чак, блокира извоз струје за Француску. Изазивајући незадовољство осталих земаља чланица, ЕУ је реаговала са великим пакетом мера којима је бранила сопствена домаћинства и предузећа, Немачка се суочила и са низом критика од стране других чланица ЕУ (које је одбацивала). Због превеликог ослањања на руски гас, посебно су погођене велике економије попут Италије и Немачке, које имају реалне шансе да у 2023. години уђу урецесију. Додатним смањивањима гасних испорука такође су снажно оптерећене Мађарска, Словачка и Чешка.³⁰ Процене Бундесбанке указују да ће снажна редукција у увозу руског гаса довести до удара и наглог опадања многих грана немачке индустрије (хемијске на првом месту).³¹ Као могуће мере немачких власти спомињу се ревитализација старих термоелектрана и финансијска стимулација за компаније које би покренуле производњу нових видова енергије. Повећана цена гаса такође прети да угрози и пословање немачких фирми у свету које се суочавају са све јачом конкуренцијом из САД и Кине.³² Немачки канцелар Шолц нагласио је да би трошкови наглог и потпуног ембарга према Русији били огромни.³³ Посебан изазов за европски банкарски систем због санкција Русији представља изложеност француских, италијанских и аустријских система (који су у поређењу са укупном активом најизложенији), и где руске контрамере могу дати резултат.³⁴ Поред пшенице

³⁰ Mark Flanagan, Alfred Kammer, Andrea Pescatori, Martin Stuermer, "How a Russian Natural Gas Cutoff Could Weigh on Europe's Economies", Интернет: <https://blogs.imf.org/2022/07/19/how-a-russian-natural-gas-cutoff-could-weigh-on-europes-economies/>, 19.7.2022.

³¹ "EU to soften sanctions on Russian banks to allow food trade", Reuters, Интернет: <https://www.reuters.com/article/ukraine-crisis-eu-food/eu-to-soften-sanctions-on-russian-banks-to-allow-food-trade-idUSL1N2Z00LX>, 19.7.2022.

³² Joe Miller, Guy Chazan, "Russian gas cuts threaten to shutter Germany industry", Интернет: <https://www.ft.com/content/07df3f2e-6991-4842-a047-41f2b6fb853d>, 18.7.2022; Romanus Otte, "An der Rezession schrammt Deutschland vorbei, doch nun wachsen Sorgen um die Wettbewerbsfähigkeit – was ist da dran?", Интернет: <https://www.businessinsider.de/wirtschaft/wirtschaft-verliert-deutschlands-industrie-seine-wettbewerbsfaehigkeit-a/>, 22.1.2023.

³³ Ana Palacio, "How to Sanction a Nuclear Foe", Интернет: <https://www.project-syndicate.org/commentary/eu-ban-on-russian-energy-highlights-sanctions-limits-by-ana-palacio-2022-04>, 11.4.2022.

³⁴ Richard Berner, Stephen Cecchetti, Kim Schoenholtz, "Russian sanctions: Some questions and answers", Интернет: <https://voxeu.org/article/russian-sanctions-some-questions-and-answers>, 21.3.2022.

и сајбер напада, Русија игра важну улогу и у снабдевању Европе уранијумом. Озбиљан проблем по европску политику и привреду јесте и могућност да се Русија у евентуалној геоекономској прекомпозицији у потпуности искључи из европског контекста.³⁵ Ипак, с обзиром на то да је однос Вашингтона према Кини као рапидно растућем ривалу постао централна тема, остаје отворено питање – да ли би нешто блаже мере могле да имају утицаја на релаксирање односа у Европи ако би се успоставило евентуално примирје и повратили одређени ланци снабдевања?³⁶ Економски аналитичари су забринути чињеницом да би последице нафтног ембарга, који је ЕУ спровела према Русији, могле довести и до опадања, па чак и до гашења производње ђубрива, што ће утицати на додатни раст цена хране у 2023. и 2024. години. Уз чињеницу да је ЕУ смањила доток гаса из Русије за 4/5 и да је то супституисала скупим течним гасом из САД и Катара, Интернационална агенција за енергетику предвиђа да је потребно да се употреба гаса смањи за 13% у односу на пређашњи ниво, уз захтев да резерве гаса у зимском периоду не би требало да падну испод 33% годишње потрошње. Тренутни показатељи су међутим негативни, јер складиштени гас чини тек 23% потрошње.³⁷ На састанку министара енергетике ЕУ одлучено је да се уведе обавезна уштеда од 5%, повећање пореза од 33% за профите енергетских корпорација, те да се сузбију екстрапрофити. Додатно инсистирајући на јединству, Шарл Мишел (*Charles Michel*) позвао је државе чланице ЕУ да заједнички смање потрошњу и колективно раде на обезбеђивању безбедног снабдевања енергентима кроз диверзификацију, смањивање увоза из Русије и великим инвестицијама у истраживање нових видова енергије.³⁸ Суочена са рестрикцијама, индустрија би, на основу упозорења италијанског пословног лобија *Confindustria*, могла да буде додатно оптерећена и таласом отказа. Немачка је суочена са падом производње и наруџбина, што је последица поремећаја у ланцима снабдевања. Четири водећа економска института у Немачкој *RVI*, *ifo*, *IfV*, *IVH* очекују да ће привредни раст у тој земљи бити далеко мањи од предвиђеног и да ће, због зависности од руских енергената, највећа европска економија бити суочена са рецесијом. Додатни проблем представљају стопе задужености (особито повећане након

³⁵ Timofei Bordachev, "War of European Integration", Интернет: <https://valdaiclub.com/a/highlights/war-of-european-integration/>, 12.4.2022.

³⁶ Andrey Sushentsov, "The Ukrainian Crisis as a Stress Test for Globalisation", Интернет: <https://valdaiclub.com/a/highlights/the-ukrainian-crisis-as-a-stress-test/>, 13.4.2022.

³⁷ "Cold comfort", International Energy Agency, Интернет: www.iea.org/reports/gas-market-report-q4-2022/cold-comfort, 21.1.2023.

³⁸ Charles Michel, "The EU needs a genuine energy union now", Интернет: <https://www.ft.com/content/04e641ec-b5d8-4dc3-80c6-fde196403f9f>, 5.10.2022.

антипандемијских мера Европске комисије која је покушала да помогне слабијим земљама ЕУ), које су наставиле да расту (готово непрекинуто од 2008. године), повећавајући агрегатну тражњу и инфлацију.

5) ЕФЕКАТ РИВАЛСТВА АМЕРИКЕ И КИНЕ НА ПРИВРЕДУ ЗЕМАЉА ЕУ

Народна република Кина, након неколико година снажних антипандемијских мера, постепеном либерализацијом отворила је нове могућности за сопствени успон. У том светлу, поједине су процене да би раст привреде Кине од 2,7% у 2022. години могао бити два или три пута већи у наредном периоду. Суочавајући се са мерама притиска од стране Вашингтона, у погледу јасно таргетираних технолошких санкција којима би се отежала кинеска привредна експанзија, Пекинг успева да са земљама ЕУ одржава економске везе амортизујући критике у погледу става Пекинга према Русији након почетка рата у Украјини. Паралелно са мерама стабилизације тржишта некретнина и јачању фискалне регионалних влада, Чен Чи Бу (*Chen Zhiwu*) очекује да ће у 2023. години раст Кине бити између 6 и 7%, што је у супротности са умереним проценама ММФ-а и Светске банке од 4,4 и 4,3%.³⁹ Супротно од водећих финансијских организација, приватне компаније на западу већ су кориговале своје пројекције очекујући значајан економски опоравак Кине. *Credit Sights* је тако са 4% повећао стопу раста изнад 5%, што је праћено и од стране *Morgan Stanley* који је кориговао пројекције раста са 4,8% са 5,7%. Колико укидање снажних локдауна изазивају оптимизам инвеститора сведочи и чињеница да инвестициони фондови у Хонг Конгу очекују стопе раста између 7 и 8%. Такав оптимизам почива на уверењу да ће именоване Ли Ђианга (*Lee Jiang*), за другог човека система (премијерско место), омогућити додатно стимулисање приватног сектора. Позитивна надања у успех Ли Ђианга заснивају се на његовој улози у отварању STAR тржишта Шангајске берзе и помоћи Илону Маску (*Elon Musk*) да покрене велике производне погоне Тесле. Кинески раст требало би да буде оснажен и услед нижих цена енергената из Русије, те чињеницом да је кинеска централна банка успела да одржи инфлацију на ниском нивоу и да оснажи тржиште некретнина. Према пројекцијама за 2023. годину, привреда Кине требало би снажно да крене узлазном путањом у другом кварталу године, а општи тренд потврђују берзански скокови цена најзначајнијих кинеских технолошких предузећа попут Алибабе и Тенцента. У погледу односа са ЕУ, обе стране теже да неутрализују улогу Вашингтона у највећој могућој мери покушавајући да у

³⁹ James Kynge, Sun Yu, Xinning Liu, "Xi Jinping's plan to reset China's economy and win back friends", Интернет: <https://www.ft.com/content/e592033b-9e34-4e3d-ae53-17fa34c16009>, 10.1.2023.

најбољем случају избегну, а у најгорем пролонгирају, *decoupling* Истока и Запада. Показатељи европских тежњи за сарадњом са Кином јесу и одлазак немачког канцелара Олафа Шолца у Пекинг крајем 2022. године, као и најављене посете Емануела Макрона (*Emanuel Macron*) и Ђорђе Мелони (*Giorgia Meloni*) почетком 2023. године.⁴⁰ У том погледу, Кина ће покушати да из европске тежње за стратешком аутономијом у односу на Вашингтон извуче бенефите за себе, пре свега да „задржи” велико европско тржиште. Као знакове добре воље власти НР Кине су истицале да нису биле упознате са намерама Русије, као и да су спремне да уложе знатан напор у обнови послератне Украјине.⁴¹ Ипак, покушаји Пекинга да задржи добре односе са ЕУ неће бити лако оствариви, посебно имајући у виду све веће критике из европских земаља на рачун политичких намера и економског деловања Кине.⁴² Оно што за ЕУ може бити снажан фактор у спречавању *decoupling-a* (раздвајања), јесте и отпор корпоративног капитала који због трошкова производње не жели да пресели индустрију из Кине. Привлачност Кине посебно се огледа и у напретку кинеске науке последњих година. Што је још важније, нова знања била су снажан импулс за високотехнолошке индустрије које су Европи и свету од велике важности.⁴³ САД, с друге стране пак, увиђајући снажну пенетрацију кинеских иновација и инвестиција у све економије света покушавају да разним санкцијама изврше притисак на Пекинг.⁴⁴ То се пре свега огледа у сузбијању увоза чипова из Кине у октобру 2022. године, а такве мере се настављају и проширују на остале кинеске компаније. Међутим, пример компаније Хуа Хонг показује да нове идеје и имплементација у 5Г мрежама, интернету и тржишту електричних возила омогућује Кини да и поред санкција остане привлачан

⁴⁰ Jan Dams, Nikolaus Doll, Jacques Schuster, Karsten Seibel, Philipp Vetter, Cornelius Welp, “Spitzenpolitiker lehnen Abkopplung von China ab”, Интернет: <https://www.welt.de/wirtschaft/article243351815/Partner-und-Rivale-Spitzenpolitiker-lehnen-Abkopplung-von-China-ab.html>, 22.1.2023.

⁴¹ Henry Foy, “Russia and China are sharing strategies to undermine Nato, says top US diplomat”, Интернет: <https://www.ft.com/content/3146a413-9aba-4fd4-86a7-671bce0e6c00>, 20. 12.2022.

⁴² Markus Gürne, “Wir sollten alte Fehler nicht wiederholen”, Интернет: <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/weltwirtschaft/scholz-reise-china-kommentar-guerne-101.html>, 4.11.2022; Süddeutsche Zeitung, “Scholz: Menschenrechte sind keine Einmischung in innere Angelegenheiten”, Интернет: <https://www.sueddeutsche.de/politik/olaf-scholz-china-reise-xi-jinping-1.5686821>, 4.11.2022

⁴³ Caroline Wagner, “China’s scientific supremacy shifting balance of power”, Интернет: <https://asiatimes.com/2023/01/chinas-scientific-supremacy-shifting-balance-of-power/>, 11.1.2023.

⁴⁴ Горан Николић, Петар Ђурчић, „Нови хладни рат”: дефиниције, перспективе и могући исходи”, *Национални интерес*, 2022, број 2, стр. 149–169.

економски партнер. Према тврдњама Пола Шарпеа (*Paul Scharre*) рестриктивне мере Вашингтона неће имати задовољавајући ефекат јер ће оснажити Пекинг у напорима да индустрију полупроводника учини самосталном.⁴⁵ Још једна мера Кине која је имала важну улогу у заобилажењу санкција јесте и производња чипова по старој технологији којима је преплављивала тржишта западних земаља. Додатно, тренд повећања производних погона полупроводника биће настављен и у 2023. години, а, према појединим проценама, од 2027. доћи ће до невероватног повећања понуде уз смањивање цена. У погледу конкурентности европских фирми, важан податак јесте и то што су акције најважнијег произвођача опрема за чипове, АСМЛ-а из Холандије, додатно пале пре свега због активности Хуавеја који је превазишао монопол АСМЛ-а патентирајући нову опрему за производњу чипова. И поред оптимистичних процена са кинеске стране, очекује се да ће примат АСМЛ-а бити настављен и у наредном периоду.⁴⁶ Деловање и став компаније *Apple* с краја 2022. године, у погледу пресељења погона из Кине и Вијетнам, показују јасне намере политичких елита да сузбију утицај Пекинга. Индикативан је и извештај *WTW* и *Oxford Analitica*, које су почетком 2022. године објавили истраживање које указује да од 61 опсервиране земље чак 25 инклинира Западу, 18 ка истоку, а 18 је изразило став о неутралности при чему трговина и политика нису, као у доба Хладног рата, иманентно повезане.⁴⁷ Према речима Џенет Јелен (*Janet Yellen*), државне секретарке за финансије САД, Вашингтон жели да обезбеди стабилне високо-технолошке токове који би спречили да било која страна успостави моћ посредством економије. Као могуће решење секретарка Јелен предлаже и савезе држава у дигиталним услугама и регулацију у области технологије, уз постојање пуних слобода за оне земље које деле заједничке вредности. У таквој перспективи постоји посебан страх од могућности да свет поново заврши у биполарној фази са Кином као главним такмацем САД. Такви изазови подразумевају и промену глобалних ланаца снабдевања, који би били тако уређени да не ремете америчке стратешке интересе.⁴⁸ Додатно јачање Кине чини геополитички поредак посебно сложеним, отварајући могућност да већ крајем ове деценије Пекинг у знатној

⁴⁵ Paul Scharre, "Decoupling Wastes U.S. Leverage on China", Интернет: <https://foreignpolicy.com/2023/01/13/china-decoupling-chips-america/>, 13.1.2023.

⁴⁶ Jane Lanhee Lee, Josh Horwitz, Alexandra Alper, "Analysis: China's massive older chip tech buildup raises U.S. concern", Интернет: <https://www.reuters.com/technology/chinas-massive-older-chip-tech-build-up-raises-us-concern-2022-12-13/>, 13.12.2022.

⁴⁷ Elisabeth Braw, "Corporations Can't Ignore Geopolitics Anymore", Интернет: <https://foreignpolicy.com/2023/01/04/china-corporations-geopolitics/>, 4.1.2023.

⁴⁸ Rana Foroohar, "It's time for a new Bretton Woods", Интернет: <https://www.ft.com/content/b437fd60-7817-490e-b456-eb7ef1565f13>, 18.4.2022.

мери постане контратежа Вашингтону, посебно имајући у виду и програм о глобалној безбедности као одговор Кине на QUAD. Не би требало заборавити ни иницијативу *Појаса и пута*, као и намере кинеских власти око стварања савеза Глобалног југа која има за циљ да додатно оснажи напоре Пекинга за економским и политичким повезивањем. Пример лобирања Кине око добијања рудника кобалта у Конгу (важног за производњу литијумских батерија који су критичан производ у новим технологијама), показују ефикасност намера за економским спутавањем САД.⁴⁹ Овакав политички развој догађаја доводи, према проценама Арона Фридберга (*Aaron Friedberg*), до стања у коме ће свет бити и даље глобализован, али уз постојање великих блокова који ће бити добрим делом затворени.⁵⁰

6) ИЗАЗОВИ ПРЕД ЕУ

Упркос амбициозним плановима за јачање сопствених капацитета и покушајима да се представи као посебан пол у међународним односима, ЕУ се због поремећаја у ланцима снабдевања и раста цена сировина (посебно енергената), налази у незавидној ситуацији. Зависност од енергената и у 2023. години представљаће кључни проблем, а прави велики тест за актуелну генерацију европских политичара биће способност да се балансира између тежње да се обузда увоз енергената из Руске Федерације у корист добављача из земаља ОПЕК-а, Африке и Латинске Америке, те да се повећа удео обновљивих извора енергије. Други велики задатак ЕУ биће стабилизација евра и обуздавање раста цена у најкраћем могућем року. У контексту поремећених ланаца снабдевања и губитка већег дела повољних руских сировина, посебан проблем биће јачање конкурентности ЕУ економија у односу на америчку и кинеску. Према актуелним пројекцијама, мале су могућности за бржи економски раст ЕУ у наредних неколико година. Трка између САД и Кине ће се наставити, као и покушаји Вашингтона да обузда Пекинг и његов, пре свега, технолошки успон који са собом повлачи и друге гране привредне. Бифуркација или растакање између две најјаче светске економије – кинеске и америчке – може представљати велику претњу

⁴⁹ Monica Duffy Toft, Sidita Kushi, "The Roots of Washington's Addiction to Military Force", Интернет: <https://www.foreignaffairs.com/united-states/roots-washingtons-addiction-military-force>, 10.1.2023; Bonny Lin, Jude Blanchette, "China on the Offensive", Интернет: <https://www.foreignaffairs.com/china/china-offensive>; <https://asiatimes.com/2022/07/sino-forming-of-global-south-passes-point-of-no-return/>, 1.8.2022.

⁵⁰ Aaron L. Friedberg, "The Growing Rivalry Between America and China and the Future of Globalization", Интернет: <https://tnsr.org/2022/01/the-growing-rivalry-between-america-and-china-and-the-future-of-globalization/>, 21.1.2023.

за ЕУ, поготово имајући у виду чињеницу да Брисел покушава да амортизује притисак Вашингтона у погледу одустајања од сарадње са Кином.

7) ИЗВОРИ

- Amaro, Silvia, “Euro zone inflation rate slides to 9.2% as energy price surge cools”, Интернет: <https://www.cnn.com/2023/01/06/inflation-euro-zone-december-2022-drops-as-energy-costs-ease.html>, 6.1.2023.
- Arnold, Martin, Vladkov, Alexander, “Energy crunch will trigger eurozone contraction in 2023, economists warn”, Интернет: <https://www.ft.com/content/df5e9ebb-51e3-4c20-9c61-3192f76afb9>, 14.1.2023.
- Berner, Richard, Cecchetti, Stephen, Schoenholtz, Kim, “Russian sanctions: Some questions and answers”, Интернет: <https://voxeu.org/article/russian-sanctions-some-questions-and-answers>, 21.3.2022.
- Bonny Lin, Blanchette, Jude, “China on the Offensive”, Интернет: <https://www.foreignaffairs.com/china/china-offensive>; <https://asiatimes.com/2022/07/sino-forming-of-global-south-passes-point-of-no-return/>, 1.8.2022.
- Bordachev, Timofei, “War of European Integration”, Интернет: <https://valdaiclub.com/a/highlights/war-of-european-integration/>, 12.4.2022.
- Braw, Elisabeth, “Corporations Can’t Ignore Geopolitics Anymore”, Интернет: <https://foreignpolicy.com/2023/01/04/china-corporations-geopolitics/>, 4.1.2023.
- “Cold comfort”, International Energy Agency, Интернет: www.iea.org/reports/gas-market-report-q4-2022/cold-comfort, 21.1.2023.
- “3 Prices and costs”, European Central Bank, Интернет: https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202212_eurosystemstaff~6c1855c75b.en.html#toc7, 29.12.2022.
- Dams, Jan, Doll, Nikolaus, Schuster, Jacques, Seibel, Karsten, Vetter, Philipp, Welp, Cornelius, “Spitzenpolitiker lehnen Abkopplung von China ab”, Интернет: <https://www.welt.de/wirtschaft/article243351815/Partner-und-Rivale-Spitzenpolitiker-lehnen-Abkopplung-von-China-ab.html>, 22.1.2023.
- Dimitrijević, Duško, „Primena pravnog okvira Evropske unije za proveru stranih direktnih investicija u vreme pandemije COVID-19”, *Европско законодавство*, бр. 75/2021, стр. 5–19.
- Duffy Toft, Monica, Kushi, Sidita, “The Roots of Washington’s Addiction to Military Force”, Интернет: <https://www.foreignaffairs.com/united-states/roots-washingtons-addiction-military-force>, 10.1.2023.
- Ђурчић, Петар, „Немачка у мултиполарном свету и стратешке опције Србије”, Војно дело 4/2022.

- “Economic, financial and monetary developments”, European Central Bank, Интернет: <https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/html/eb202208.en.html>, 26.1.2023.
- “EU to soften sanctions on Russian banks to allow food trade”, Reuters, Интернет: <https://www.reuters.com/article/ukraine-crisis-eu-food/eu-to-soften-sanctions-on-russian-banks-to-allow-food-trade-idUSL1N2Z00LX>, 19.7.2022.
- “Euro area annual inflation up to 7.5%”, Eurostat, Интернет: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/14442438/2-01042022-AP-EN.pdf/ba153bc6-c1aa-f6e5-785b-21c83f5319e5>, 1.4.2022.
- “Euro area international trade in goods deficit €11.7 bn €20.7 bn deficit for EU”, Eurostat, Интернет: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15725176/6-13012023-BP-EN.pdf/791403ce-4f44-5c50-dcd8-60c4f697795e>, 13.1.2023.
- “Euro to Dollar Forecast: 1.0984 in Three Months”, Pound Sterling Live, Интернет: <https://www.poundsterlinglive.com/euro-to-dollar-forecast>, 25.1.2023.
- “Europe outlook 2023 – The threats to Europe’s industrial competitiveness”, Economist Intelligence Unit, Интернет: <https://bluesyemre.files.wordpress.com/2022/12/europe-outlook-2023-the-threats-to-europes-industrial-competitiveness-1.pdf>, 13.1.2023.
- “EurUSD: Cur Eur-Usd X-Rate”, Bloomberg, Интернет: <https://www.bloomberg.com/quote/EURUSD:CUR>, 25.1.2023.
- Flanagan, Mark, Kammer, Alfred, Pescatori, Andrea, Stuermer, Martin, “How a Russian Natural Gas Cutoff Could Weigh on Europe’s Economies”, Интернет: <https://blogs.imf.org/2022/07/19/how-a-russian-natural-gas-cutoff-could-weigh-on-europes-economies/>, 19.7.2022.
- “Flash estimate – December 2022 Euro area annual inflation down to 9.2%”, Eurostat, Интернет: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15725146/2-06012023-AP-EN.pdf/885ac2bb-b676-0f0d-b8b1-dc78f2b34735>, 7.1.2023.
- Foroohar, Rana, “It’s time for a new Bretton Woods”, Интернет: <https://www.ft.com/content/b437fd60-7817-490e-b456-eb7ef1565f13>, 18.4.2022.
- Foy, Henry, “Russia and China are sharing strategies to undermine Nato, says top US diplomat”, Интернет: <https://www.ft.com/content/3146a413-9aba-4fd4-86a7-671bce0e6c00>, 20.12.2022.
- Friedberg, Aaron L., “The Growing Rivalry Between America and China and the Future of Globalization”, Интернет: <https://tnsr.org/2022/01/the-growing-rivalry-between-america-and-china-and-the-future-of-globalization/>, 21.1.2023.
- “Global Outlook”, World Bank, Интернет: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/38030/GEP-January-2023-Chapter-1.pdf>, 13.1.2023.

- “Global Outlook”, World Bank, Интернет: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/38030/GEP-January-2023-Chapter-1.pdf>, 13.1.2023.
- Gürne, Markus, “Wir sollten alte Fehler nicht wiederholen”, Интернет: <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/weltwirtschaft/scholz-reise-china-kommentar-guerne-101.html>, 4.11.2022.
- Guterres, António, “Davos 2023: Special Address by António Guterres, Secretary-General of the United Nations”, Интернет: <https://www.weforum.org/agenda/2023/01/davos-2023-special-address-by-antonio-guterres-secretary-general-of-the-united-nations/>, 18.1.2023.
- “Inflation in the euro area”, Eurostat, Интернет: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Inflation_in_the_euro_area, 18.1.2023.
- Kynge, James, Yu, Sun, Liu, Xinning, “Xi Jinping’s plan to reset China’s economy and win back friends”, Интернет: <https://www.ft.com/content/e592033b-9e34-4e3d-ae53-17fa34c16009>, 10.1.2023.
- Lanhee Lee, Jane, Horwitz, Josh, Alper, Alexandra, “Analysis: China’s massive older chip tech buildup raises U.S. concern”, Интернет: <https://www.reuters.com/technology/chinas-massive-older-chip-tech-build-up-raises-us-concern-2022-12-13/>, 13.12.2022.
- Mauderer, Sabine, “Eurozone can beat inflation while keeping markets stable”, Интернет: <https://www.ft.com/content/9249f729-f3d2-4391-a286-bca85f455576>, 22.1.2023.
- Michel, Charles, “Charles Michel: The EU needs a genuine energy union now”, Интернет: <https://www.ft.com/content/04e641ec-b5d8-4dc3-80c6-fde196403f9f>, 5.10.2022.
- Miller, Joe, Chazan, Guy, “Russian gas cuts threaten to shutter Germany industry”, Интернет: <https://www.ft.com/content/07df3f2e-6991-4842-a047-41f2b6fb853d>, 18.7.2022.
- Murray, Brendan, “Global Trade Faces a Stagnant Decade With Higher Inflation”, Интернет: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-01-17/global-trade-faces-a-stagnant-decade-lagging-the-world-economy?srnd=premium-europe#xj4y7vzkg>, 17.1.2023.
- Николић, Горан, Ђурчић, Петар, „Нови хладни рат”: дефиниције, перспективе и могући исходи”, *Национални интерес*, 2/2022.
- Николић, Горан, „Визија о Европској унији као геоекономском и геополитичком актеру”, *Европско законодавство* бр. 77–78/2022.
- O Falk, Thomas, “What prompted euro’s loss of value and what’s its impact?”, Интернет: <https://www.aljazeera.com/news/2022/7/13/what-prompted-euros-parity-with-us-dollar-and-whats-its-impact>, 13.7.2022.

- O'Brien, Strahinja, „(Re)pozicioniranje evropske komisije na tržištu prirodnog gasa: od nosioca liberalizacije energetskog tržišta do „evropskog regulatora“?“, *Evropsko zakonodavstvo*, br. 75/2021.
- Otte, Romanus, “An der Rezession schrammt Deutschland vorbei, doch nun wachsen Sorgen um die Wettbewerbsfähigkeit – was ist da dran?“, Интернет: <https://www.businessinsider.de/wirtschaft/wirtschaft-verliert-deutschlands-industrie-seine-wettbewerbsfaehigkeit-a/>, 22.1.2023.
- “Overview”, European Central Bank, Интернет: www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202209_ecbstaff~3eafaaee1a.en.html, 8.9.2022.
- Palacio, Ana, “How to Sanction a Nuclear Foe”, Интернет: <https://www.project-syndicate.org/commentary/eu-ban-on-russian-energy-highlights-sanctions-limits-by-ana-palacio-2022-04>, 11.4.2022.
- Pandey, Ashutosh, “How low could euro go below \$1?“, Интернет: <https://www.dw.com/en/what-a-sinking-euro-means-for-consumers-in-europe-and-us/a-62437126>, 7.12.2022.
- Regan, James, “Europe Has Chance to Avoid Deep Recession, EU’s Gentiloni Says”. Интернет: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-01-16/europe-has-chance-to-avoid-deep-recession-eu-s-gentiloni-says?srnd=premium-europe#xj4y7vzkg>, 16.1.2023.
- Romei, Valentina, “Eurozone set to avoid recession this year as economists’ gloom lifts”, Интернет: <https://www.ft.com/content/47082456-0538-4490-855a-bc4589b6b30d>, 22.1.2023.
- Romei, Valentina, “German producer price inflation eases to lowest since”, Интернет: <https://www.ft.com/content/c0c11cd6-62d3-4d44-881a-e4884abecf41>, 20.1.2023.
- Scharre, Paul, “Decoupling Wastes U.S. Leverage on China”, Интернет: <https://foreignpolicy.com/2023/01/13/china-decoupling-chips-america/>, 13.1.2023.
- “Scholz: Menschenrechte sind keine Einmischung in innere Angelegenheiten”, *Süddeutsche Zeitung*, Интернет: <https://www.sueddeutsche.de/politik/olaf-scholz-china-reise-xi-jinping-1.5686821>, 4.11.2022.
- Shalal, Andrea, “IMF cuts global growth forecast due to seismic waves from Russia’s war in Ukraine”, Интернет: <https://www.reuters.com/business/finance/imf-cuts-global-growth-forecast-due-seismic-waves-russias-war-ukraine-2022-04-19/>, 19.4.2022.
- Smith, Geoffrey, “Italian Bonds Open a Touch Higher as President Rejects Draghi’s Resignation”, Интернет: <https://www.investing.com/news/economy/italian-bonds-open-a-touch-higher-as-president-rejects-draghis-resignation-2847585>, 15.7.2022.

- Sushentsov, Andrey, “The Ukrainian Crisis as a Stress Test for Globalisation”, Интернет: <https://valdaiclub.com/a/highlights/the-ukrainian-crisis-as-a-stress-test/>, 13.4.2022.
- “The Incredible Falling Euro Nears Dollar Parity”, The Editorial Board, Интернет: <https://www.wsj.com/articles/the-incredible-falling-euro-dollar-parity-european-central-bank-11657651084>, 12.7.2022.
- Vasileiou, Maria, “Interview with Luis de Guindos, Vice-President of the ECB, conducted by Maria Vasileiou”, Интернет: <https://www.ecb.europa.eu/press/inter/date/2022/html/ecb.in220616~a25cc9df1e.en.html>, 16.6.2022.
- Verlaine, Julia-Ambra, “Strong Dollar Extends Gains With No End to Rally in Sight”, Интернет: [wsj.com/articles/strong-dollar-extends-gains-with-no-end-to-rally-in-sight-11658066581?mod=hp_lead_pos7](https://www.wsj.com/articles/strong-dollar-extends-gains-with-no-end-to-rally-in-sight-11658066581?mod=hp_lead_pos7), 17.7.2022.
- Wagner, Caroline, “China’s scientific supremacy shifting balance of power”, Интернет: <https://asiatimes.com/2023/01/chinas-scientific-supremacy-shifting-balance-of-power/>, 11.1.2023.
- “War slows recovery”, International Monetary Fund, Интернет: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/04/19/world-economic-outlook-april-2022>, 1.5.2022.
- Зечевић, Слободан, “Обнављање европске безбедности и враћање дипломатије на светску сцену”, *Европско законодавство* бр. 79/2022.

8) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Економска кретања у ЕУ, као и односи са Русијом, Кином и САД, имају велику важност не само за глобалну привреду већ и за нашу земљу. Показатељи могућности успоравања раста привреда еврозоне, у оптимистичном сценарију, и европске рецесије, у песимистичном сценарију, могу у великој мери утицати на свеопшта привредна кретања у Републици Србији. Наиме, већ одавно је установљена висока корелација кретања производње прерађивачке индустрије у Србији са оном у ЕУ (са падом за само неколико месеци), док екстерна увозна тражња ЕУ у доброј мери обликује робни извоз Србије који скоро двотрећински иде ка овом блоку. И у погледу кретања цена сировина, животних намирница и инфлације производње приметни су трендови који су компатибилни са онима из ЕУ. Када је у питању кретање српске монете, кретање је такође под великим утицајем дешавања на континенту. Тако, на пример, док су већине валуте источне Европе депресирале током првих месеци од почетка рата у Украјини, Народна банка Србије суочавала се са притисцима на курс, али је одлучно и обилном интервенцијом спречила пад динара (што би се негативно одразило на инфлацију преко раста увозних цена). Додатно, ЕУ је деценијама убедљиво највећи извор страних директних инвестиција, и потенцијално драстичније

погоршање економске ситуације у том блоку реперкутовало би се на овај платнобилансни прилив наше земље. Сличан случај је и са дознакама, које су и поред успоравања у ЕУ у 2022. години достигле рекордан износ од 4,4 милијарде евра у првих 11 месеци године (већина дознака долази из земаља ЕУ, доминатно Немачке, а потом Аустрије, Швајцарске и Француске). Важно је напоменути да је доминантан део спољног, али и јавног дуга Србије деноминираан у еврима, те да се валутним својствима и доларски део дуга практично претвара у евре. Ово је последица факта да су извозни и остали платнобилансни приходи наше земље пре свега у валути еврозоне, док је слична ситуација и са увозом, са изузетком плаћања енергената и робног увоза из неких земаља попут Кине. У контексту рата у Украјини и могућег *decoupling-a* између САД и НР Кине, Србију у 2023. години очекују посебни изазови. На првом месту то ће бити диверзификација енергетских извора снабдевања, која ће бити посебна тема разговора са представницима ЕУ и САД. У случају технолошког развоја, и све већег ривалства између Вашингтона и Пекинга, чини се да још увек није на видику радикалан раскид две стране који би се одразио знатно на прилике у Србији, али би с посебним опрезом требало дочекати период након 2023. године.

**PROSPECTS OF THE EU ECONOMY IN THE CIRCUMSTANCES
OF THE TERMINATION OF ECONOMIC CONNECTIONS WITH RUSSIA
AND THE BEGINNING OF THE DECOUPLING OF THE WEST AND CHINA**

Summary: The paper analyses the European Union's (EU) position and the perspectives of its economy and the Eurozone in 2023, as well as in the medium term. The main goal of the paper is to examine how severing economic ties with the Russian Federation and the beginning of political and economic decoupling between the United States (US) and China affect the economies of EU member states, i.e., the Eurozone. Based on current indicators and various relevant projections, the entry of EU countries and the Eurozone into economic recession cannot be ruled out. The situation is further aggravated by the instability of the euro in relation to the dollar, which is a consequence of the reduced distrust of investors towards the European currency in the context of the unresolved energy situation, the conflict in Ukraine, and the disruption of supply chains. The problems mentioned are reflected in the declining competitiveness of the European economy in relation to the Chinese and American economies. This trend will most likely continue in the coming period, and the European economy will try to find adequate solutions to get out of the recession with its own economic models.

Keywords: Eurozone, EU, competitiveness, GDP, economic separation, China, US.